

Správa zo zahraničnej pracovnej cesty
Záverečná konferencia k EÚ projektu Sieť justičnej spolupráce : „Európske
zaobchádzanie a riadenie premeny vysokorizikových páchatel'ov“

Dátum: 3. - 5. 09. 2014

Miesto konania: Rostock – Warnemünde , Nemecko

Dôvod: Záverečná konferencia k projektu Európskej únie **Sieť justičnej spolupráce**
(JCN – Justice Cooperation Network): „**Európske zaobchádzanie a riadenie**
premeny vysokorizikových páchatel'ov“

Organizátor: Ministerstvo spravodlivosti Meklenburska -Predného Pomoranska (MS M-PP)

Ministerstvo spravodlivosti SR dňa 14. 3. 2012 prijalo účasť v nadnárodnom grantovom projekte EÚ „**Európske zaobchádzanie a riadenie premeny vysokorizikových páchatel'ov – Sieť justičnej spolupráce**“, ktorý predkladalo Ministerstvo spravodlivosti Meklenburska -Predného Pomoranska (MS M-PP) Európskej komisii v rámci výzvy na akčné granty pre program Trestná justícia 2007 – 2013.

Európska komisia uvedený projekt schválila dňa 11. septembra 2012. Spolu s MS M-PP sa na projekte finančne spolupodieľali Fínsko, Estónsko, Írsko, Taliansko a Univerzita z Greifswaldu. Okrem spomínaných hlavných projektových partnerov sa spolu s Ministerstvom spravodlivosti SR (bez finančnej účasti) zúčastnili na projekte ako asociovaní partneri aj Belgicko, Holandsko, Slovinsko a Stála európska konferencia pre otázky probácie (CEP), Spolkové ministerstvo spravodlivosti a ochrany spotrebiteľov Nemecka.

Projekt „Európske zaobchádzanie a riadenie premeny vysokorizikových páchatel'ov“ sa realizoval 24 mesiacov a ako uvádzali vo svojich prejavoch účastníci konferencie jeho cieľom bola nielen výmena informácií, skúseností, ale hlavne porovnanie, analyzovanie a určenie osvedčených postupov, ktoré sú dostupné v partnerských krajinách pri riadení transformačného procesu vysokorizikových páchatel'ov. Každá zúčastnená krajina v rámci projektu pred realizáciou jednotlivých workshopov prezentovala prostredníctvom dotazníka svoj vlastný koncept riadenia rizík, spoluprácu medzi väzenskými a probačnými službami, národné pilotné projekty, výsledky výskumov a praktické skúsenosti. Vyvrcholením celého projektu bola záverečná konferencia, ktorá sa konala v Rostocku-Warnemünde v rezorte Yachting & Spar Resort Hohe Düne (<http://www.hohe-duene.de>) od 3. do 5. septembra 2014 a prebiehala v anglickom a nemeckom jazyku.

Za slovenskú stranu sa na záverečnej konferencii zúčastnili vecní gestori z Ministerstva spravodlivosti SR a z Generálneho riaditeľstva Zboru väzenskej a justičnej stráže (ZVJS).

Projekt „Európske zaobchádzanie a riadenie premeny vysokorizikových páchatel'ov“ sa zamerával hlavne na zjednodušenie výmeny informácií v kontexte európskych štandardov slobody pohybu, avšak hlavne na harmonizáciu existujúcich systémov a vytvorenie cennej metodológie, ktorá by sa dala použiť v celej Európe.

Konferenciu otvorila ministerka spravodlivosti Meklenburska-Predpomoranska p. Uta-Maria Kuder. Po uvítaní 400 účastníkov z 30 krajín slovo prevzala štátna tajomníčka Spolkového ministerstva spravodlivosti a ochrany spotrebiteľa Nemecka - p. Stefanie Hubig. Európsku komisiu zastupovala Bärbel Heinkelmann z odboru procesného trestného práva. Záver úvodných príhovorov patril generálnemu tajomníkovi CEP Willem van der Brugge a Dr. Karin Dotter-Schiller viceprezidentke EuroPris, zástupkyňi riaditeľa odboru väznenstva, v Rakúsku.

Na záver uvítacích príhovorov Jörg Jesse generálny riaditeľ odboru väznenstva a probácie MS M-PP ako koordinátor JCN projektu poďakoval partnerom projektu za ich aktívny prístup k nemu a zhrnul poznatky z jednotlivých workshopov z Florencie, Tallinu, Dublinu, Helsínk a Schwerinu. Príspevky od odborníkov a závery z workshopových diskusií, ako aj prijaté závery

záverečnej konferencie sú cennou príležitosťou pre budovanie siete a riešenie podobných problémov pri reintegrácii vysokorizikových páchatel'ov. Záverečná konferencia bola zároveň veľkou príležitosťou stretnúť sa so skúsenými kolegami a odborníkmi z oblasti riadenia nápravného procesu, bola aj ďalšou možnosťou rozvíjať partnerstvá a umožnila výmenu poznatkov pri tvorbe obdobných projektov.

Záverom prvého dňa konferencie okrem odprezentovania historickej genealógie pojmu „riziko“, odznelo, že **resocializácia vysoko rizikových páchatel'ov potrebuje odvahu, vyváženú legislatívu a hlavne včasnú prípravu na prepustenie a sústredené riadenie prechodu vysokorizikových páchatel'ov do spoločnosti.**

V rámci druhého dňa odznela definícia pojmu vysokorizikového páchatel'a pre potreby projektu: **„Vysoko rizikový páchatel' (násilný alebo sexuálny delikvent) je ten, kto predstavuje vysokú pravdepodobnosť, že spácha trestný čin, ktorý môže spôsobiť veľmi vážnu osobnú, fyzickú alebo duševnú ujmu.“**

Zhodnotenie procesu riadenia zmien vo veciach vysoko rizikových páchatel'ov odhalilo isté podobnosti i rozdiely v rámci jurisdikcií zapojených do projektu JCN. Pojem "vysoko rizikového páchatel'a" sa zdá, že má v rámci vnútroštátnych právnych predpisov vo väčšine členských štátov zúčastnených na projekte len malý vplyv na trest odňatia slobody a prepustenie. Väčšina zúčastnených štátov vykazuje podobné vzory väzenia a podobné riadenie zmien pri vysoko rizikových páchatel'och, ktorí sú do veľkej miery vylúčení z prepustenia na slobodu. Všeobecne vysoko rizikoví páchatelia podliehajú podobnému zaobchádzaniu a riadeniu vo väzení a v spoločnosti ako páchatelia, ktorí nie sú s vysokým rizikom ochrany. Avšak, vysoko rizikový páchatel' je viac ako pravdepodobné, že sa podrobí po väzbe dohľadu. To zaisťuje kontinuitu starostlivosti v tých prípadoch, aspoň v troch členských štátoch, pokiaľ ide o vedľajší efekt projektu v dôsledku spojenia medzi kontinuitou starostlivosti a dohľadom po väzbe v týchto jurisdikciách. Je potrebné uplatňovanie niektorých nástrojov, ktoré sa výrazne líšia medzi všetkými siedmimi štátmi v prechodovom procese, ako je schéma posudzovania rizík: napríklad, „domy na pol ceste“ alebo zapojenie služieb s vlastnými právnymi povinnosťami. Rovnako spôsoby kontroly (zapojenie polície, elektronického monitorovania) sú zaradené na rôznych úrovniach a rozdielne medzi členskými štátmi, ktoré sa zúčastnili projektu. Len primeranou kvalitou právnych pravidiel sa môžu dosiahnuť v tejto oblasti potrebné výsledky.

Počas konferencie bolo zdôraznené postavenie obetí násilných trestných činov a potreba ich ochrany a posilnenie ich práv. Všetky členské štáty musia zabezpečiť, aby ich vnútroštátne normy obsahovali systém odškodnenia obetí násilných úmyselných trestných činov spáchaných na ich území, ktorý zaručí spravodlivé a primerané odškodnenie obetí. Odškodnenie sa musí poskytovať vo vnútroštátnych ako aj cezhraničných prípadoch, teda bez ohľadu na bydlisko obeť a bez ohľadu na to, v ktorom členskom štáte bol trestný čin spáchaný. Na konferencii sa diskutovalo aj o tom, či by obeť mali mať vplyv na potrestanie páchatel'a.

V rámci 4 plenárnych fór sa prezentácie jednotlivých účastníkov zamerali na výsledky projektu, čo priniesol a čo sa účastníci naučili.

Fóra sa týkali nasledovných tém:

Fórum 1 – Legislatíva a prax súdov

Fórum 2 – Plánovanie výkonu trestu a zaobchádzanie

Fórum 3 – Riadenie prechodu do spoločnosti a prepustenie

Fórum 4 – Integrácia, postpenitenciárna starostlivosť a monitorovanie

Väzenská populácia v Európe sa z veľkej časti skladá z ľudí, ktorí boli vylúčení, skôr než sa mohli opätovne stať súčasťou spoločnosti. Majú slabé vzdelanie a kvalifikáciu, majú málo zručností v oblasti zamestnanosti a zažili dlhodobé existenčné, rodinné problémy ako aj problémy so závislosťou. Ženy a muži opúšťajú väzenie a so sebou nesú dôsledky trestu

odňatia slobody a pri prechode z väzenia do spoločnosti sa stretávajú s podozrením, odmietaním a nepriateľstvom. Pre vysokorizikového väzňa, ktorý opúšťa väzbu tieto faktory zvyšujú riziko návratu k trestnej činnosti a väzbe. Riziko recidívy je vysoké. Až polovica z prepustených sa vráti do dvoch rokov do väzenia. Výskum ukazuje, že efektívny návrat do spoločnosti môže pomôcť prevencii ďalšej trestnej činnosti, zníženiu viktimizácie, čo je v najlepšom záujme spoločnosti vo všeobecnosti. Existuje značný počet existujúcich odporúčaní a uznesení Rady Európy, Organizácie spojených národov, Európskej únie a medzinárodných dohovorov týkajúcich sa trestného súdnictva, väznenstva a probačnej problematiky. Medzi nimi sa nachádzajú dôležité dokumenty, ktoré poskytujú rámec pre diskusiu a návrhy na príklady dobrej a sľubnej praxe s vysokorizikovými väzňami / páchatelmi týkajúce sa práce vo väzení, plánovania prepustenia, riadenia prechodu a dohľadu nad nimi a zaradenia do spoločnosti. V celej Európe existujú príklady účinných iniciatív zaradenia do spoločnosti a osvedčených postupov, ale žiadny jednotný systém trestného súdnictva nemá žiadne vhodné kľúčové prvky. Je potrebné vytvoriť model pre dosiahnutie lepších výsledkov nielen pre väzňov opúšťajúcich väzbu- starostlivosť, ale aj pre obce a systém trestného súdnictva.

Celkovo je dôležité nájsť rovnováhu medzi bezpečnostnými otázkami a problematikou rehabilitácie a reintegrácie. Tieto dva faktory by nemali navzájom súťažiť a stáť proti sebe, ale je potrebné kombinovať spôsob, ktorý podporuje tak bezpečnosť ako aj rehabilitáciu. Práca s vysokorizikovým páchatelom sa zameriava na prevenciu pred spáchaním nového trestného činu a na bezpečnosť spoločnosti. Uvedené by tiež malo poskytnúť podporu a motiváciu na zmenu. "Modelový projekt" sa má stať užitočným nástrojom pre každého, kto pracuje s vysokorizikovými páchatelmi.

Vysokorizikový páchatel je subjektom, ktorý potrebuje individuálny prístup a podlieha špecifickému režimu ochrany a je predmetom konkrétneho väzenského režimu. Pre všetkých vysokorizikových páchatelov by mal byť v prvom rade na začiatku na základe dôkazu založený skrining na začiatku výkonu trestu odňatia slobody ako základ pre nasledujúce riziká a potrebné posúdenie.

Posúdenie by sa malo sústrediť na vysokorizikové faktory, ktoré nie sú založené na dĺžke trestu odňatia slobody. Práca s vysokorizikovými páchatelmi by mala byť vykonaná špecializovaným interdisciplinárnym tímom. Použitie dôkazov je zásadným nástrojom. Tento postup by mal obsahovať maximálne relevantné a dostupné informácie, rozhovor s väzňom, povzbudenie týkajúce sa spolupráce páchatela a popísané vysvetlenie kriminálneho správania páchatela. Štandardizovaný plán výkonu trestu odňatia slobody je potrebný v súlade s rizikom a potrebným posúdením/hodnotením. Tento plán zahŕňa systém stanovenia priorít a dodržiava celú dĺžku trestu odňatia slobody a prechod do komunity. Plán trestu odňatia slobody musí byť aktualizovaný každých šesť mesiacov na základe porady a väzeň by mal byť aktívne do tohto procesu zapojený. Celé riadenie zmien musí byť založené na pláne trestu odňatia slobody a na troch princípoch účinného zaobchádzania a riadenia zmien: riziko, potreby a citlivý prístup. Riadenie zmien by malo zahŕňať psychologický prístup, odborné vzdelávanie / zamestnancov, prosociálny kontakt s okolitým prostredím a životné zručnosti. Tieto prístupy musia byť založené na dôkazoch a štruktúrovaných a štandardizovaných programoch. Väzenské prostredia musia byť pre zmenu nastavené a musia v zmenu veriť.

Cieľom projektu „*Európske zaobchádzanie a riadenie premeny u vysoko rizikových páchatelov - Sieť spolupráce v oblasti justície (JCN)*“ bolo venovať sa týmto otázkam a vyvinúť účinné a efektívne princípy riadenia, procesy a postupy pre vysoko rizikových páchatelov po skončení výkonu trestu odňatia slobody, ktoré môžu byť zdieľané a používané partnermi projektu po celej Európe. Projektom sa slovenské inštitúcie a gestori zaviazali po uvedenej záverečnej konferencii a po realizácii projektu jeho závery šíriť na webovej stránke MS SR a GR ZVJS aj v prípade, že závery nebudú preložené do slovenčiny.

Bližšie informácie o projekte sa nachádzajú na nasledujúcej web stránke:

<http://jcn.pixel-online.org>